

MÜZİK ÖĞRETMENİ YETERLİKLERİ VE GÜNCEL MÜZİK ÖĞRETMENLİĞİ LİSANS PROGRAMI *

Yrd. Doç. Dr. Nesrin KALYONCU†

*1924-2004 Musiki Muallim Mektebinden Günümüze
Müzik Öğretmeni Yetiştirme Sempozyumu Bildirisi
SDÜ, 7-10 Nisan 2004, Isparta

ÖZET

Bu çalışmada, uygulanmakta olan merkezi müzik öğretmenliği lisans programının temel müzik öğretmeni yeterlikleriyle ilişkisi incelenmiştir. Analizler, program derslerinin genel olarak, müzik alan bilgisi, müziksel davranışlar, öğretme yeterlikleri ve öğretmenlik meslek bilgisiyle ilgili yeterlikleri kazandırmaya yönelik olduğunu göstermiştir. Bununla birlikte, içerik ve süre tutarsızlığı, öğretim derslerinin müzik alanıyla ilişkilendirilmemesi, araştırma derslerinin ihmali ve bazı derslerin ağırlıklarının dengelenmemesi gibi sorunlar da saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Müzik öğretmeni yeterlikleri; 1998 müzik öğretmenliği lisans programı

Zusammenfassung

In dieser Arbeit wird der Zusammenhang zwischen den Musiklehrerqualifikationen und dem zentralen Studienprogramm zur Musiklehrausbildung dargestellt. Die Analyse des Programms veranschaulicht uns, daß sich die vorgegebenen Fächer auf vier grundlegende Bereiche der Musiklehrerqualifikationen verteilen. Diese Bereiche umfassen Qualifikationen bezüglich der Musikkenntnisse, musikalischer Umgangsweisen, Allgemeiner Didaktik und der beruflichen Kenntnisse. Die Untersuchung ergab, daß es in einigen Bereichen auch Probleme, wie Unkonsequenz zwischen vorgesehenen Inhalten und Studiendauer, mangelhafte Bezugnahme didaktischer Fächer auf Musik, Ignoranz der Forschungsfertigkeiten sowie mangelnde Gleichgewicht zwischen einigen Fächern, gibt.

Stichwörter: Musiklehrerqualifikationen; das zentrale Studienprogramm zur Musiklehrausbildung von 1998

1. GİRİŞ

Ülkemizde cumhuriyet reformları çerçevesinde kurumsallaşan müzik öğretmenliği eğitimi, üç çeyrek asrı aşan bir geçmişe sahiptir. 1924 yılında *Musiki Muallim Mektebi* nin açılışı ile varlık bulan bu öğrenim dalı, *Ankara Devlet Konservatuarı* ve *Gazi Eğitim Enstitüsü* gibi kurumların bütünü altında köklenip gelişmeye çalışmış, yeni yapılanma arayışları esnasında yerli ve yabancı uzmanların görüş ve işbirliğine gereksinim duyulmuştur. Müzik öğretmenliği eğitimi uzunca yıllar P. Hindemith'in (1895-1963) 1936'da oluşturduğu programla[‡] gerçekleşmiş, zamanla çeşitli modeller uygulansa da bunlar Hindemith taslağının iskeletini korumuşlardır. Müzik öğretmeni yetiştirme işinin 1982 yılından itibaren üniversiter sisteme dahil edilmesiyle birlikte de, bu süreç akademik bir boyut kazanır.[§]

Müzik öğretmenliği eğitimi, konum, yapı ve programlarını etkileyen en son değişikliği ise geçtiğimiz yüzyılın sonunda yaşamıştır. Bu değişim, çeşitli faktörlerin hizmet öncesi öğretmen eğitiminde bazı düzenlemeleri gerektirmesinden kaynaklanmıştır. Türkiye'de dönüşüm geçiren sosyo-kültürel yapı ve eğitim alanında son yıllarda gerçekleşen reformlar yeni önlemlerin alınmasında başlıca rolü oynar. Küreselleşme ve bireyselleşme bağlamında çözülen alışılmış yaşam biçimlerinin yetiştirecek insandan yeni nitelikler beklentisi, zorunlu temel eğitimin sekiz yıla çıkarılması, program geliştirme teorilerinin yaygınlık kazanmasıyla tüm branşlardaki amaç ve içeriklere yeni bir düzenleme getirilmesi ya da gelişen teknolojinin eğitime olan etkisi bunlar arasında önemli bir yer tutar.

1990-1999 yılları arasında Yükseköğretim Kurulu ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın ortaklaşa yürüttüğü *Milli Eğitimi Geliştirme Projesi*, öğretmen eğitimi alanındaki yeniliklerde belirleyici

† Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, ME ABD, kalyona@gmx.net

‡ Ayrıntılı bilgi için bkz. Hindemith/Oransay 1983.

§ Türkiye Cumhuriyeti tarihinde müzik öğretmenliği eğitiminin gelişim çizgisi hakkında bkz. Şentürk 2000 & 2001; Uçan 1994.

olmuştur. Öğretmen yetiştiren programların geliştirilmesi veya yenilenmesi, öğretim bilgisi ve metodoloji alanlarındaki eksikliği gidermek amacıyla yurt dışına yüksek lisans, doktora ve araştırma yapmak üzere personel gönderilmesi, fakülte-okul koordinasyonunu sağlamaya yönelik düzenlemeler ve eğitim fakültelerine araç-gereç temininin yanı sıra bazı bölümlerin yapısal değişimi de projenin konsantre olduğu temel çalışma yönleridir.” Bu bağlamda eğitim fakülteleri müzik eğitimi bölümleri anabilim dalına dönüştürülmüş ve resim-iş eğitimi anabilim dalıyla birlikte Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü adı altında birleştirilmiştir.

Proje çerçevesinde, yürürlükte olan müzik öğretmenliği programları da yeniden düzenlenip standartlaştırılarak, 1998 yılından itibaren merkezi sistem yönergelerine göre uygulanmaya başlanmıştır. YÖK’ün bu revizyon için öne sürdüğü gerekçelerin başında eğitim fakülteleri öğretmen yetiştirme programlarında yaşanan hedef karmaşası gelmektedir. Yapılan araştırmalar, öğretmen yetiştirme esas hedefinin ihmal edildiğini ve bazı bölümlerin ihtiyaç fazlası olan veya hiç talep olmayan alanlarda büyümeyi tercih ettiklerini ortaya koymuştur.^{††} Öğretmen yetiştirme gereken programların mesleğe yeterince hazırlamadıkları ve öğrenimle meslek yaşamı arasında tutarsızlıkların olduğu gerekçesi temel alınmaktadır.^{††} Bundan dolayı yeni düzenleme, “Eğitim Fakültelerinin en önemli misyonlarından birinin öğretmen yetiştirme olduğunu önemle vurgulamaktadır”^{§§}.

Öğretmen ya da müzik öğretmeni yetiştirme işinin etkili ve amacına uygun olarak gerçekleşebilmesi, adayların temel öğretmen niteliklerini kazanabilecek şekilde eğitilmelerine bağlıdır. Bu da, öğretmenlik eğitimi sürecinin öğretmen yeterliklerine göre planlanması ve yürütülmesiyle mümkündür. Bu çalışmada, yukarıda sözü edilen gerekçeler doğrultusunda yenilenen müzik öğretmenliği lisans programı irdelenmiş ve temel müzik öğretmeni yeterlikleriyle ilişkisi araştırılmıştır. Araştırmanın tipi doküman analizi, yöntemi ise yapılandırılmış nitel içerik analizidir. Buna göre analizler programın tüm boyutlarını kapsamayıp, araştırmacının temel aldığı kategorilerle sınırlıdır.

2. MÜZİK ÖĞRETMENİ YETERLİKLERİ

Öğretmen yeterlikleri kavramı, bir öğretmenin sahip olması gereken temel nitelikleri ve donanımları işaret etmektedir. Almanya gibi bazı ülkelerde yasalarla belirlenmiş olan öğretmen yeterlik alanları^{***}, ülkemizde 1990’lı yıllarda tartışılmaya başlanmıştır.^{†††} Türk müzik eğitimi literatüründe, müzik öğretmenin sahip olması gereken özellikleri çeşitli açılardan tanımlayan çalışmalar bulunmaktadır.^{†††} Bununla birlikte, çok yönlü bir müzik öğretmeni yeterlik alanları modeli ise göze çarpmamaktadır. Genel öğretmen yeterliklerini içeren modellerin eğitim bilimsel literatürden müzik eğitimi alanına transferi de tek başına yeterli değildir. Çünkü günümüzün müzik öğretmeni niteliklerini ortaya koyarken, mevcut sistemin yönetsel düzeyde belirledikleri ve pedagojik tanıtların yanı sıra, alanın doğası da göz önünde tutulmalıdır.

Değişik okul kademelerinin yeni öğretim programları ve ders kitapları incelendiğinde, geleneksel müzik dersi resminin dönüşüm geçirmekte olduğunu tespit etmek mümkündür. Yeni hedef, içerikler ve metodolojik gelişmeler, müzik dersinden ve müzik öğretmeninden salt şarkı söyleyip çalgı çalma işleminin ötesinde de taleplerde bulunmaktadır.^{§§§} Müzik eğitimi bölümlerinin akademik yaşama entegresinden bu yana gittikçe artan bilimsel araştırma ve tutumların alandaki etkileri de bu imajla yetinilemeyeceğini açıkça göstermektedir. Kısaca ifade etmek gerekirse; müzik öğretmenin işlev alanı artık oldukça genişlemektedir.

Müzik öğretmeni yeterlikleri için, genel öğretmen yeterliklerinden yola çıkılarak aşağıdaki gibi bir model önerilebilir.^{****}

** *Milli Eğitimi Geliştirme Projesi* ilk ve ortaöğretim yanı sıra öğretmen yetiştirme alanında eğitimi geliştirip desteklemek, söz konusu kademelere eleman yetiştirmek ve kaliteyi artırmak amacıyla Dünya Bankası kredisi ile finanse edilen bir projedir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Nartgün 2001.

†† Bkz. YÖK 1998a, s. 15.

††† YÖK’ün öne sürdüğü diğer gerekçeler, standardizasyon sorunu, öğretim bilgisi ve metodoloji alanının ihmali, teori-uygulama dengesinin kurulamaması, kaynakların tutumsuz ve kişisel kullanımı vb. noktalara yoğunlaşmaktadır. Gerekçeler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. ibid.

§§ Ibid.

*** Bkz. örneğin Ministerium für Bildung, Jugend und Sport des Landes Brandenburg 1999.

††† Bkz. Demirel 1999, s. 54ss. & 2002, s. 193; MEB 2002; Sands ve diğer. 1997.

§§§ Bkz. örn. “Müzik Eğitimi ve Onun Temel Ögesi Müzik Öğretmeni” sempozyum bildirileri; Uçan 1999.

§§§ Bkz. Kalyoncu 2002, s. 114ss.; MEB 1991 & 1994.

**** Bkz. Demirel 2002; Kalyoncu 2003; Sands op. cit.

1-Müzik Alan Bilgisi

Müzik öğretmeni, müziğin temel özellikleri, yasaları, kuramları, ilkeleri, temel öğeleri, bu öğeler arasındaki ilişkiler ve müziğin tarihsel gelişimi hakkında gerekli bilgi düzeyine ulaşmış olmalıdır. Müziğin, yaşadığı toplum ve diğer kültür çevrelerindeki şekillenişini ve işlevlerini tanımalı, müzik dersinin kültürün aktarılması ve ona katkı sağlanması için belli roller oynadığının bilincine varmalı ve bu sorumluluğu taşımalıdır.

2-Müziksel Davranış Biçimleriyle Aktif Bir İlişki

Müziksel davranış alanları, bireyin müziksel olarak biçimleneceği, davranışlar edineceği temel yönleri kapsamaktadır. Müzik öğretmeni, temel müziksel davranış alanlarında çeşitli öğrenim deneyimleri geçirmiş olup, bunları dersinin her aşamasına taşıyabilmelidir. Temel müziksel davranış alanları şunlardır:⁺⁺⁺

Müzik yaratma: deneme, doğaçlama, besteleme, düzenleme vs.

Müzik yapma: bireysel ve toplulukla çalma, söyleme vs.

Müziksel dönüştürme: müziği devinim, dans, pantomim, drama, resim, simgesel ve non-verbal anlatım vb. ifade biçimlerine dönüştürme vs.

Müzik dinleme: analitik, duygusal, birleştirici vb. dinleme, özümseme vs.

Müzik üzerinde düşünme: analitik, eleştirel, betimsel vb. düşünme, tartışma vs.

Müziği anlama: müziğin kuramını, yapısını, içeriğini, stilini, etkisini vb. anlama vs.

3-Müzik Öğretimi Yeterlikleri

Ağırlıklı olarak ders ve sınıf ortamıyla ilgili olan öğretim bilgisi donanımları, tüm öğretmenlik dallarının en spesifik yanlarından birisidir. Öğretmen öğrenciyi genel ve müziksel gelişim özellikleriyle tanımalı, biçimlendireceği bu materyale özgü öğrenme yaklaşımlarına hakim olmalıdır. Müzik alan bilgisini öğrenciye etkili olarak aktarabilmek ve müziksel beceriler oluşturmak için öğretme ve öğrenme sürecini organize etme, yönetme, yürütme, yönlendirme ve değerlendirmeyi ilgilendiren didaktik⁺⁺⁺ ve metodolojik nitelikleri kazanmış olmalıdır.^{ssss}

4-Öğretmenlik Meslek Bilgisi

Müzik öğretmeni, öğretmenlik mesleğine özgü bilgi, beceri ve tutumları ve profesyonel özellikleri kazanmış olmalıdır. Bu kapsamda mesleğinin gerçekleştiği okul ortamını, bağımlılıklarını ve sınırlarını tanımalı, mesleğindeki aktüel eğilim ve yönelimlerle tanışmalıdır. Hizmet içi eğitim ve gelişim etkinliklerine katılma, meslektaşlarıyla işbirliği, rehberlik hizmetlerini destekleme ve öğrencilerle iletişim kurma, öğrenci velileriyle ilişkiler, okuldaki genel eğitim etkinlikleri yanı sıra planlı ve sistemli çalışma, sorumluluk, zamanı iyi kullanma vb. noktalarda pratik yeterliklere sahip olmalıdır.

5-Bireysel/Kişisel Özellikler

Kişilere göre farklılıklar gösteren bireysel özellikler, müzik öğretmenlerinin mesleki başarılarını son derece etkileyecektir. Güdüleyicilik, başarıya odaklanmışlık, araştırmacılık ve yeniliklere açık olma, üreticilik, kendi performansı üzerinde düşünme ve gelişmeye isteklilik gibi özellikler bunlar arasında sayılabilir.

⁺⁺⁺ İlk olarak Venus tarafından ders içerikleri olarak ortaya koyulan müziksel davranış alanları “*Produktion, Reproduktion, Rezeption, Transposition, Reflexion*” (Venus 1984, s. 21) olarak sıralanmışlardır. Bu temel model, benzer ve farklı yönere giden başka modellerin oluşmasına da öncülük etmiştir (bkz. Kaiser/Nolte 1989, s. 31ss.). Müziksel davranış alanları, bugün Avrupa’da müzik dersinin vazgeçilmez boyutlarını oluşturur ve genel planlamadan yonteme kadar her düzeyde göz önünde bulundurulur (bkz. Kalyoncu 2002, s. 158).

⁺⁺⁺ Yunanca *didaskhein*’den gelen ve *öğretme* anlamını taşıyan didaktik kelimesi (bkz. Trapp 1994, s. 172), Türkçe’ye *öğretici, öğretim yöntemlerini ele alan bilim, öğretim bilgisi* (TDK 1992, s. 370) olarak çevrilmiştir. Geniş anlamda *öğretme ve öğrenme bilimi*, dar anlamda ise *ders teorisi* olarak nitelenen bir alanı temsil eden didaktik, pedagoji ve metodolojiden tam olarak sınırlanmadığı gibi, öğretim programlarıyla ve öğrenim içerikleriyle de sıkı ilişkisi olan bir alt disiplindir (bkz. Trapp ibid.; Kaiser/Nolte op. cit., s. 16ss.).

^{ssss} Öğretmenlerde bulunması gereken öğretim yeterlikleriyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Demirel 2002; Sands op.cit. Adı geçen kaynaklarda, didaktik ve metodolojik yeterlikler bazı pedagojik özelliklerle birlikte ayrıştırılmaksızın “Öğretme-öğrenme sürecini yönetme” başlığı altında sunulmaktadır.

3. PROGRAM DERSLERİNİN MÜZİK ÖĞRETMENİ YETERLİKLERİYLE İLİŞKİSİ

Yeni programın hedefine ulaşabilmesinde, öngörülen ve tanımlanan derslerin müzik öğretmeni yeterlikleriyle örtüşmesi önemli bir rol oynayacaktır. Burada bunu tespit etmeye çalışmak için, program derslerinin öğretmen yeterlik alanlarına dağılımı yapılmıştır (Tablo 1).^{****} Dağılım yapılırken ders tanımları belirleyici olmuştur. Bazı dersler birden çok yeterlik alanıyla ilişkili olduğundan, mutlaka bir alanda sınırlanamayacakları açıktır. Bundan dolayı, sınıflama yapılırken genel eğilimler ve birincil öğrenme alanları temel alınmıştır. Derslerin okutulması ön görülen dönem sayıları ve toplam kredileri ise parantez içinde verilmiştir.

Tablo 1: Müzik öğretmenliği temel yeterlik alanları ve program derslerinin bu alanlara dağılımı.

Müzik Alan Bilgisine Yönelik Dersler	Müziksel Davranış Biçimlerine Yön. Dersler	Öğretim Yeterliklerine Yönelik Dersler	Öğretmenlik Meslek Bilgisine Yön. Dersler	Bireysel Gelişime Yönelik Dersler
Müzik Teorisi ve (İşitme Eğitimi) (3-15)	Piyano (6-12)	Gelişim ve Öğrenme (1-3)	Öğretm. Mesl. Giriş (1-3)	Türkçe (2-4)
Müzik Tarihi (1-2)	Bireysel Çalgı Eğt. (8-8)	Sınıf Yönetimi (1-3)	Okul Deneyimi-I (1-3)	Yabancı Dil (2-6)
Müzik Kültürü (1-3)	Elektronik Org Eğt. (1-2)	Öğretimde Planlama ve Değerlendirme (1-4)	Rehberlik (1-3)	
Türk Halk Müziği (1-2)	Okul Çalgıları (3-6)	Öğretim Tekn. ve Materyal Geliştirme (1-3)	Bilgisayar (1-3)	
Türk Sanat Müziği (1-2)	Okul Bاندosu (1-2)	Özel Öğretim Yöntemleri (2-6)		
Güncel/Poplr. Müzik (1-2)	Orkestra/Oda Müziği (3-9)	Okul Deneyimi-II (1-3)		
	Orkestra/Oda Müz. ve Yön.(1-2)	Öğretmenlik Uygulaması (1-5)		
	Bireysel Ses Eğitimi (2-4)			
	Toplu Ses Eğitimi (2-4)			
	Koro (3-6)			
	Koro ve Yönetimi (1-2)			
	Eşlik/Korrepetisyon (1-1)			
Eğit. Müziği Besteleme (1-3)				
Oyun, Dans ve Müzik (1-2)				
Toplam Kredi: 26	Toplam Kredi: 63	Toplam Kredi: 27	Toplam Kredi: 12	Toplam Kredi: 10

Tabloda görülen temel alan bilgisi dersleri, müzik bilimleri kökenlidir ve öncelikle müzik teorisi, tarihi ve kültürüne yöneliktir. Programda ülkemiz müzik kültürünün/yaşamının ana türlerine ve popüler müzik⁺⁺⁺⁺ yönlerine de yer açılmıştır. Alan bilgisine yönelik dersler içerisindeki ağırlık *Müzik Teorisi ve İşitme Eğitimi* branşındadır. Müzik teorisi ve işitme eğitiminin, aralarındaki sıkı ilişkiye rağmen yine de kendi başına kollar olduğu pek dikkate alınmamış, birbirleriyle bağlantılı birçok konu alanını kapsayan kompleks bir ders olarak planlanmıştır. Bilindiği gibi müzik teorisi, ses, notasyon, müziksel öğeler, müziksel yapı, biçim, armoni vb. ile ilgili bilgileri içerirken, geleneksel anlamda işitme eğitimi ise bireyin, sesleri, ses örgülerini, metrik, ritmik, melodik ya da armonik yapıları ayrı ayrı ve bir bütün olarak algılamasını, bellemesini, müzik yazısına dönüştürmesini, solfeji ve hatta müziksel yaratıcılık çalışmalarını hedefleyen bir derstir. Müzik

**** Ayrıca bkz. Kalyoncu 2003, s. 5. Müzik Öğretmenliği Lisans Programında öngörülen derslerin tümü ve tanımları için bkz. YÖK 1998b, s. 79ss.

++++ Programda *güncel müzik* ve *popüler müzik* kavramlarının eş anlamlı kullanılması dikkat çekicidir. Bu iki kavramın tekrar gözden geçirilmesi ve dersin amacına uygun olan nitelemenin kullanılması yararlı olabilir.

biçim ve stil bilgisi, armoni ve kontrpuan bilgisinin de bu ders kapsamında yürütülmesi, içerikleri fazlasıyla yoğunlaştırmıştır. Ayrıca tüm bunların üç dönemde, 15 kredilik bir öğrenim yaşantısıyla kazandırılması ön görülmektedir. Yine, *Müzik Tarihi* dersi için verilen süre de içeriklerle doğru orantılı değildir. Tanımı müziğin Türk toplumunda ve dünyadaki tarihsel gelişimini, müzik akımları ve dönemlerini içeren bu ders, bir dönemlik ve iki kredilik olarak planlanmıştır.

Programın 63 kredilik en ağırlıklı alanını müziksel davranışlar kazandırmaya yönelik dersler oluşturmaktadır. Bireysel ve toplu söyleme/çalma dersleri bu alanın bel kemiğini oluşturmaktadır; yani *müzik yapma*'ya yönelik dersler ön plandadır. Yeni programda, okul müzik eğitiminde kullanılabilecek olan flüt, mandolin vb. ile birlikte *Orff* çalgılarının da dikkate alınması hedeflerle tutarlılık göstermektedir. *Eğitim Müziği Besteleme*^{****} dersi *müziksel yaratıcılığın* gelişimine hitap eder ve bu yönde tanımlanmış tek derstir. Başlı başına doğaçlamaya imkan tanıyan bir branş bulunmayıp, bu ders ve *Eşlik*^{§§§§§} gibi bazı dersler kapsamında satır arasında da olsa, doğaçlama çalışmaları anılmaktadır. *Oyun, Dans ve Müzik* dersi ise müzik öğretmeni adaylarının müziği değişik ifade alanlarına transfer etmesi ya da farklı ifade ve gösteri alanlarının öğelerini müziğe dönüştürebilmesi için fırsatlar sunar. Programda, *müzik dinleme* ve *müzik üzerinde düşünme* imkanı sağlayacak analitik yaklaşımlı derslerin bağımsız olarak yer almadığı görülmektedir.

Müziğin didaktiği ve metodolojisi gelişmiş ülkelerde başlı başına bir alan olup, geniş bir literatür ve materyal altyapısına sahipken, ülkemizdeki müzik öğretmeni yetiştirme süreçlerinde öğretim dersleri ihmal edilmiştir.^{*****} Yeni programda bu tür derslerin çeşit ve ağırlıklarının arttığı söylenebilir.^{†††††} Programda öğretmenlik formasyonu dersleri adı altında toplanan didaktik ve metodolojik dersler, genel olarak gelişim ve öğrenme psikolojisi, öğretim bilgisi ve müzik öğretim yöntemleri kollarına ayrılabilirler. Ayrıca okullardaki öğretim uygulamaları için verilen süre de artırılmış, öğrencilerin teorik öğrenmelerini sahaya taşıyabilmeleri için imkan sağlanmıştır. Bu derslerde edinilen öğrenme yaşantıları müzik öğretmeni mesleğinin özüne, yani müzik öğretmeye hazırlayacaklardır. 1998 programında, öğretim alanını ilgilendiren derslerin (Tablo 1, Sütun 3) tanımlarında yer alan öğretim yeterlikleri aşağıdaki gibi özetlenebilir:

1. Öğrenme-Öğretme Sürecini Planlama

- Derse özgü kısa ve uzun süreli program yapma
- Derse özgü öğrenme prensiplerini belirleme
- Hedef, içerik ve yöntemleri seçme
- Gerekli öğrenme materyallerini hazırlama ve geliştirme vb.

2. Öğrenme-Öğretme Sürecini Yönetme ve Yürütme

- Öğrenim ortamını organize etme
- Ders sürecini artikule etme ve yönlendirme
- Amaç ve içeriklere uygun genel ve müziksel öğretim yöntemlerini kullanma
- Dersin sosyal formlarını kullanma
- Öğretim materyallerini ve teknolojilerini etkili kullanma
- Sınıf denetimini sağlama
- Gelişebilecek problem durumlarında kontrolü sağlama vb.

3. Öğrenme-Öğretme Sürecini Değerlendirme

- Değerlendirme kriterlerini ve yöntemini belirleme
- Etkili bir biçimde öğrenme kontrolünü gerçekleştirme

**** *Eğitim Müziği* nitelemesinin bir kez daha gözden geçirilmesi önerilebilir. Tartışmalı olan bu kavram eğitim sürecinde amaca göre her tür müziğin kullanılabileceğini göz ardı etmekle kalmayıp, eğitime özgü tür oluşturma gayesiyle sanat kaygısından uzaklaşmaktadır.

§§§§ *Eşlik* ve *Korrepitasyon*'un eşdeğer olarak nitelenmesi dersin amacıyla çalışmaktadır. Bilindiği gibi Korrepitasyon, operalarda eşlik yapma ve rol çalıştırma mesleğidir. Bu derste öncelikle, okul müzik eğitiminde kullanılabilecek ses ve çalgı yapıtlarının eşliklerini seslendirme ve yaratıcı eşlik yeterliklerinin kazandırılması öngörülmüştür. Bundan dolayı, *Eşlik* ya da *Eşlikleme* nitelemesi dersin amacıyla daha çok örtüşecektir.

***** Bu durumun 1930'lu yıllarda da aynı olduğu Hindemith raporlarından tespit edilmektedir (bkz. Hindemith/Oransay op.cit., s. 30).

††††† Bu durum diğer öğretmen yetiştirme programlarında da aynıdır (bkz. Baskan 2001, s. 20). YÖK'ün program revizyonlarına gösterdiği gerekçelerden birisi de alan öğretimine ilişkin derslerin ve uzmanların yetersiz olduğudur. Bu ihtiyacı karşılamak üzere, bir yandan yeni dersler açılırken, diğer yandan da MEG projesi kapsamındaki yurt dışı burslarının 750 tanesi alan öğretimine ayrılmıştır (bkz. YÖK 1998b, s. 19).

Öğretim derslerinin sayısı ve çeşidi artmasına rağmen, bunların müzik eğitimi alanıyla ilişkilendirilmeksizin tanımlanması programın önemli eksiklerinden birisidir. Bu derslerden bazılarının eğitim bilimleri bölümü öğretim elemanları tarafından yürütülmesi, fiili bir ilişkilendirmeye de çoğu kez imkan tanımamaktadır. Örnek olarak *Gelişim ve Öğrenme* dersini ele alalım. Bu derste genel olarak çocuğun fiziksel, bilişsel, ruhsal ve sosyal vb. gelişimiyle birlikte, bazı öğrenme yaklaşım ve kuramlarının öğretilmesi ön görülmektedir. Bir müzik öğretmeni adayı, bireyin müziksel gelişim aşamalarını, yoğunlaştığı dönemleri, gelişim evrelerine bağlı avantaj ve engellerini öğrenmeden bu dersi tamamlayacaktır. Bu durum öğretmenin, öğrencinin müziksel potansiyelini keşfetme, yönlendirme ve şekillendirme yollarını etkileyecektir. Müzik öğretmenliği programı öğrencilerinin, öğretmenlik formasyonu ve öğretim bilgisi derslerine ilişkin tutumlarını ölçen bazı ampirik araştırmaların sonuçları da, bu derslerin öğrencilerin ilgisini çekmediği ve ders içeriklerini sıkıcı ya da yetersiz buldukları yönündedir.**** Öğretim bilgisi derslerinin müzik eğitimi alanından kopuk olarak yürütülmeleri derslere gösterilecek ilgiyi ve motivasyonu, daha da önemlisi yararlılık yönündeki inancı son derece etkilemektedir.

Dördüncü sütunda, müzik öğretmeni adaylarına öğretmenlik mesleğiyle ilgili bilgi, beceri ve tutumları kazandırmayı hedefleyen dersler yer almaktadır. Bunlar, öncelikle okul-öğretmen-öğrenci üçgenini ilgilendirir ve genellikle eğitim bilimleri alanına aittir. Bu derslerin geçmiş yıllara kıyasla daha işlevsel ve mesleğe hazırlayıcı oldukları söylenebilir. Örneğin *Eğitim Bilimine Giriş* dersi yerine konan *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, eğitim sisteminin yapısı ve tarihçesi ile birlikte, bu mesleğin gereklerini tanımaya odaklanmaktadır. *Okul Deneyimi-I* dersinin içerikleri de, bu yöndeki teorik öğrenmelerin gözlemlerle desteklenmesine olanaklar sunacaktır. Ayrıca *Rehberlik* dersi okuldaki öğrenci kişilik hizmetlerinin desteklenmesi için gerekli bilgilerin edinilmesini amaçlar.

Öğretmen adaylarının kişisel özelliklerini keşfetmesine ve geliştirmesine yönelik dersler grubuna baktığımızda, programın eksiklerinden birisiyle daha karşılaşılır. Bu tür özellikleri destekleyecek derslere pek fazla yer verilmemiştir. Özellikle araştırmaya yönelik dersler ya da seminerler kapsam dışı bırakılmıştır, yeni program araştırma ile ilgili yeterlikleri görmezlikten gelmektedir. Burada, -biraz da zorlamayla- dil kullanımı ve yabancı dil hakimiyetine yönelik dersler bu gruba dahil edilebilir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

1998 programı derslerinin müzik öğretmeni yeterlikleriyle ilişkisi incelendiğinde, programın müzik alan bilgisi, müziksel davranış biçimleri, öğretme yeterlikleri ve mesleki bilgilerin kazanılması için belli öğrenme yaşantılarını sunduğu söylenebilir. Buna dayanarak, programla müzik öğretmeni yetiştirme hedefi arasında bir tutarlılık arayışından söz edilebilir. Bu aynı zamanda, ülkemizdeki müzik öğretmenliği eğitiminin kimliğinin belirginleşmesi yolunda da atılmış bir adımdır. Müzik öğretmeni yetiştirme programı, konservatuar ve müzikoloji gibi diğer mesleki müzik eğitimi veren kurumların programlarından belirgin olarak ayrılıp, kendi yönünü bulma yolundadır. Bununla beraber, programda bu gidişatı olumsuz etkileyecek önemli eksikler ve tutarsız noktalar da saptanmaktadır.

Müzik alan bilgisi dersleri, konu olarak müzik öğretmeni adayını saha bilgisi açısından donatmaya uygun olarak seçilmiştir. Ancak birçok konu alanının birleştirilmesiyle içerikleri oldukça artan *Müzik Teorisi ve İşitme Eğitimi*'nin, üç dönem olarak planlanması önemli bir sorundur. Öncelikle müziksel algılama, bellek gelişimi ve müziksel yinelemeye hizmet eden işitme eğitimi, müzik teorisine bağımlı olmasına rağmen çıktıları itibarıyla müziksel davranışlar geliştiren derslerdendir. Davranış oluşturma işlemi, kısa zaman dilimlerinde değil uzun bir süreçte mümkündür. Bundan ötürü burada, işitme eğitiminin müzik teorisi dersinden ayrı olarak en az dört döneme yayılması önerilir. Böyle bir uygulama, dersin içeriklerine yoğunlaşmayı da kolaylaştıracaktır. Yine başlı başına bir *Armoni* dersinin açılması yararlı olabilir ki; bunun ağırlıklı olarak batı müzik kültürüne göre şekillenmiş bir öğrenim süreci içerisindeki rolü unutulmamalıdır. Armoni dersinin görmezlikten gelinmesi, bu müzik kültürüne özgü en önemli boyutun görmezlikten gelinmesi demektir. *Müzik Tarihi* dersinin en az iki döneme yayılarak bir dönemde Türk ya da doğu kültüründeki, diğer dönemde ise Avrupa kültür çevresindeki gelişmelerin işlenmesi, müzik tarihine yüzeysel bir bakışı engelleyecektir.

Müziksel davranışlar kazandırmaya yönelik derslerin baskın ağırlığı, branşın psiko-motor hedeflerinin ve ürünlerinin ön planda olmasıyla açıklanabilir. Buna rağmen bu

**** Bkz. Yöndem/Yöndem 2001, s. 4.

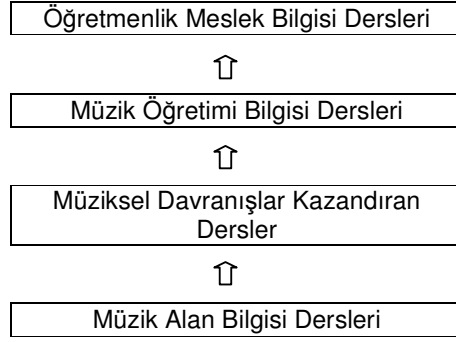
baskınlık, entelektüel yetilerin gelişimini ihmal edip tamamen el işçiliğine yönelen bir öğrenim süreci görüntüsü vermemelidir. Programa, *müzik dinleme ve müzik üzerinde düşünme* imkanı sağlayacak analitik yaklaşımlı derslerin de eklenmesi gerekir. Müziksel davranış biçimleri kazandırmaya yönelik dersler daha çok müzik yapma yönünde yığılım göstermektedir. Bu alandaki aşırı yoğunluk, benzer bir-iki dersin birleştirilmesi yoluyla biraz azaltılabilir. Öğrencilerin müziksel yaratıcılıklarını keşfedip geliştirmesine yönelik derslerin de sunulmuş olması, sadece mevcut olanı tekrarlayan anlayışın aşılması yönünde yarar sağlayabilir. Bununla birlikte doğaçlamaya daha fazla yer açılmalıdır, çünkü müzik kültürü yarı doğaçlama özellik gösteren bir toplum için programda onun yokluğu bir eksikliklerdir. *Oyun, Dans ve Müzik* dersi tek yönlü tanımlanmamalıdır. Öğrencilerin beden enstrümanlarının kullanımı, doğaçlama-drama-dans ve yaratıcı diğer çalışma ve metotlar üzerinden, *Carl Orff* un (1895-1982) elementer müzik eğitimi yaklaşımıyla tanışmaları da sağlanmalıdır.

Ses ve çalgı alanındaki yeterlikler ya da müziksel davranış biçimleri, bir müzik öğretmeni için temel gerekliliktir, kazanılması zorunlu becerilerdir. Fakat bunun üzerine inşa edilecek müzik eğitimi ile ilgili yeterlikler de son derece gereklidir. Bundan ötürü öğretim bilgisi dersleri büyük öneme sahiptir. Programın hedefiyle öngörülen dersler arasındaki tutarlılık arayışının göstergelerinde birisi de, bu derslerin geçmişe göre ağırlık kazanması ve programın tüm aşamalarına dağılmasıdır. Fakat, çoğunluğunun müzik alanıyla ilişkilendirilmemesi programın eksik noktalarından birisidir. Bu derslerin müzik içerikleriyle süslenmesi sorunu çözmeye yetmez; esas olan müzik pedagojisi alanının kendi mevcudiyetinin tanınması, programdaki öğretmenlik formasyonu, didaktik ve metodolojik derslerin müzik pedagojisi alanı perspektifiyle gerçekleştirilmesidir. Bu durumda, örneğin *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme* dersi *Müzik Öğretiminde Planlama ve Değerlendirme*, materyal geliştirmeye yönelik ders ise *Müzik Öğretimi Teknolojileri ve Materyalleri Geliştirme* olarak nitelenecek ve içerikleri de buna paralel olarak spesifikleştirecektir. Böyle bir dönüşüm, yıllardır ihmal edilen müzik eğitimi uzmanlığı sorununu da gündeme getirebilir. Lisansüstü müzik eğitimi programlarında bu alandaki eksikler göz önünde tutulmalı ve bu alanı desteklemek için gerekli önlemler alınmalıdır. Fakültelerde bu dersleri verecek kişilerin hizmet içi eğitime ve seminerlere alınmaları, yeni metot ve öğretim stratejileri ile donatılmaları, geleneksel usta-çırak anlayışı bağlamında *öğrenilenlerin öğretilmesi* ile sınırlı kalan yaklaşımların bilinçli olarak aşılmasını sağlayabilir. Burada YÖK ve MEB`na ciddi ve ivedi görevler düşmektedir. Bir programı geliştirip yürürlüğe koymak tek başına yeterli olmadığından, programı destekleyici diğer öğeler de devreye sokulmalıdır. Milli Eğitimi Geliştirme Projesi kapsamında bu alanda yurt içinde ve dışında uzmanlaşan personelden yararlanma yoluna gidilmelidir. Müzik eğitimi alanındaki kuram, literatür ve materyal eksikliğinin giderilmesi için de gerekli önlemler alınmalıdır. Bunların yanı sıra programa *Müzik Eğitime Giriş* dersinin eklenmesi, öğrencilere mesleğe yönelik bilinç kazandırılmasına da yardımcı olabilir.

Yeni programda araştırma ile ilgili dersler görmezlikten gelinmekte, böylece farkında olarak ya da olmayarak üniversitenin temel işlevlerinden birisi de yadsınmaktadır. Bu eksikliği gidermek için programda seminer veya proje çalışmaları da öngörülmelidir. Ayrıca bitirme tezinin/lisans tezinin uygulamadan kaldırılması uzmanlarca yeniden tartışılmalıdır.

Öğrencilerin kişisel gelişimleri bireylere göre farklılıklar gösterdiği için, öğrenim sürecinde her öğrencide aynı özelliklerin aynı düzeyde oluşması beklenemez. Buna rağmen, öğretmen eğitimi programının bu özelliklerin gelişimini teşvik etme zorunluluğu vardır. Seçmeli dersler, öğretmen adaylarının kendilerini bireysel ilgi alanlarında geliştirecek olanakları sunmalıdır.

Derinlemesine-yoğun bir öğrenim süreci genişlemesine-yüzeysel bir öğrenimden daha etkili ve kalıcı olacaktır, genel ders yükünün azaltılıp, içeriklerin yoğunlaştırılması önerilebilir. Ortaöğretim kademesinde yapılanların tekrarı gibi görünen bazı derslerin durumu ve mesleğe yönelik öğrenimin öne çıktığı üniversite kademesindeki gereklilikleri yeniden tartışılmalıdır.

Şekil 1: *Temel Müzik Öğretmeni Yeterlik Alanları Derslerinin Birbirlerine Konumu*

Son olarak, programın eksik ve tutarsız kısımlarının uygulama sonuçları da tespit edilerek tekrar geliştirilmesi önerilir. Bu esnada, farklı yeterlik alanlarında gruplaşan derslerin, en spesifikten en genele doğru (bkz. Şekil 1) etkileşim içinde tanımlanmasına özen gösterilmeli, çok yönlü müzik öğretmeni yetiştirilmesi için cazip görünen bu yeterlik alanlarının ders ağırlıkları dengelenmelidir.

KAYNAKÇA

- Ay, G. (Yay. Haz., 1999), "6. İstanbul Türk Müziği Günleri Müzik Eğitimi ve Onun Temel Öğesi Müzik Öğretmeni" Sempozyumu, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Baskan, G. A. (2001), "Öğretmenlik Mesleği ve Öğretmen Yetiştirmede Yeniden Yapılanma", Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, S: 20, s.16-25.
- Demirel, Ö. (1999), "21. Yüzyıla Girerken Türkiye'de Öğretmen Nitelikleri", Cumhuriyetin Yetmişbeşinci Yılında Öğretmen Yetiştirme, Ankara, MEB Basım Evi.**
- Demirel, Ö. (2002), "Planlamadan Değerlendirmeye Öğretme Sanatı", 3. Basım, Ankara, Pegem Yayıncılık.**
- Hindemith, P./Oransay, G. (1983), "Vorschläge für den Aufbau des türkischen Musiklebens 1935/36", İzmir, Küğ Yayını.
- Kaiser, H. J./Nolte, E. (1989), "Musikdidaktik. Sachverhalte – Argumente – Begründungen", Mainz, B. Schott's Söhne.
- Kalyoncu, N. (2002), "Musikunterricht in der deutschen und türkischen Grundschule. Eine vergleichende didaktische Analyse", Frankfurt am Main, Peter Lang Verlag.
- Kalyoncu, N. (2003), "Eğitim Fakültelerinde Uygulanan Müzik Öğretmenliği Lisans Programının Revizyon Gereçekleriyle Tutarlılığı", (Yayın Aşamasında Makale).
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (1991), "Ortaöğretim Kurumlarında Ders Geçme ve Kredi Yönetmeliğini Uygulayacak Olan Lise ve Dengi Okullara Ait Seçmeli Müzik Programı", Ankara, MEB Yayınları.
- MEB (1994), "İlköğretim Kurumları Müzik Dersi Öğretim Programı", Ankara, MEB Yayınları.
- MEB (2002), "Öğretmen Yeterlilikleri", Ankara, MEB Yayınları.
- Ministerium für Bildung, Jugend und Sport des Landes Brandenburg (25.07.1999), "Brandenburgisches Lehrerbildungsgesetz", <http://www.mbis.brandenburg.de>, (13.03.2004).
- Nartgün, Ş. S. (2001), "Milli Eğitimi Geliştirme Projesine İlişkin Bir Çözümleme", Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.**
- Sands, M., Özçelik, D. A., Busbridge, J. ve Dawson, D. (1997), "Okullarda Uygulama Çalışmaları. İlköğretim", Ankara, YÖK Yayınları.
- Şentürk, N. (2000). "Türkiye'de Musiki Muallimden Günümüze Müzik Öğretmeni Yetiştirme Süreci", Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, C: 20, S: 3, s.133-145.
- Şentürk, N. (2001). "Musiki Muallimden Günümüze Müzik Öğretmeni Yetiştiren

- Kurumlar", Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, C: 21, S: 2, s.135-142.
- Trapp, K. (1994), "Musikdidaktik", Neues Lexikon der Musikpädagogik. Sachteil, Kassel, Gustav Bosse Verlag, ss. 172-175.**
- Türk Dil Kurumu [TDK] (1992), "Türkçe Sözlük", İstanbul, Milliyet Basımevi.
- Uçan, A. (1994), "Kuruluşunun Yetmişinci Yılında ve İkibinli Yılların Eşiğinde Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi Bölümü ve Türkiye`de Müzik Öğretmenliği Eğitimi", Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Özel Sayı, s. 1-32.
- Uçan, A. (1999), "Müzik Öğretmenliğinde Model Arayışları ve Eski-Yeni Müzik Öğretmenliği Modelleri", Orkestra Dergisi, s. 300, s. 9-31.
- Venus, D. (1984), "Unterweisung im Musikhören", 2. Basım, Wilhelmshaven, Heinrichshofen`s Verlag.**
- Yöndem, S./Yöndem Z. D. (2001), "Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Öğrencilerinin Pedagojik Formasyon Derslerine İlişkin Tutumu", X. Eğitim Bilimleri Kongresi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu (Yayınlanmamış Bildiri).**
- Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı [YÖK] (1998a), "Eğitim Fakülteleri Öğretmen Yetiştirme Programlarının Yeniden Düzenlenmesi", Ankara, YÖK Yayınları.
- YÖK (1998b), "Eğitim Fakültesi Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları", Ankara, YÖK Yayınları.